Prof. dr hab. inż. Jerzy Barglik
POLITECHNIKA ŚLĄSKA

Elektrownia w Nikiszowcu

Do moich rąk kilkadziesiąt dni temu dotarła niezwykła książka – dokument ilustrujący dzieje Elektrowni Św. Jerzego [1]. Pełny tytuł tej liczącej 191 stron książki to: *105 lat Elektrowni św. Jerzego* i w nawiasie podtytuł w języku niemieckim: *Elektrische Zentrale Carmerschacht, GiescheGrube* (fot.1). Autorem i zarazem wydawcą jest Zbigniew Niemyjski. W pierwszym zdaniu wprowadzenia Autor pisze: *Elektrische Zentrale Carmerschacht, GiescheGrube, czyli Centrala Elektryczna szybu Carmer kopalni Giesche została uruchomiona w II połowie 1909 roku*[1].

Właścicielami Elektrowni aż do roku 1926 byli Niemcy. Wówczas Elektrownia została zakupiona przez Amerykanów. Jak pisze Autor: *„Zmiana właściciela wyszła elektrowni na dobre. Amerykanie zainwestowali w rozbudowę elektrowni 1,3 mln dolarów"* [2]. W roku 1930 Elektrownia Carmer zajmowała czołowe miejsce wśród największych polskich elektrowni. Pod względem mocy zainstalowanej znajdowała się na siódmym miejscu. Jeszcze wyżej była w klasyfikacji największego producenta energii elektrycznej. Wytwarzając w 1930 roku 120 118 MW ustępowała jedynie Zakładom „Elektro" w Łaziskach Górnych, Elektrowni Okręgowej w Chorzowie i elektrowni w Fabryce Związków Chemicznych w Chorzowie [2]. Od 1 stycznia 1936 roku Elektrownia przyjmuje nazwę Elektrowni Św. Jerzego. Działania wojenne i ponowne przejęcie Elektrowni przez Niemców nie spowodowało zatrzymania produkcji energii elektrycznej. Po II wojnie Elektrownia została włączona do sieci okręgowej Śląskich Zakładów Elektrycznych „Ślązel". Autor pisze: *„Stowarzyszenie Elektryków Polskich, którego katowicka siedziba mieści się w budynku dawnego zarządu firmy Giesche S.A. elektrowniami górniczymi nie zajmowało się. Jednak w roku 2006 postanowiono to zmienić publikując kalendarium elektroenergetyki informujące także o Elektrowni Św. Jerzego"* [3] [3].

Warto przeczytać tą interesującą, bogato ilustrowaną i znakomicie udokumentowaną książkę. Autor korzystał przede wszystkim z archiwum własnego Elektrowni, ale także z materiałów zgromadzonych w Archiwum Państwowym, Archiwum Miasta Katowice, Biblioteki Jagiellońskiej,

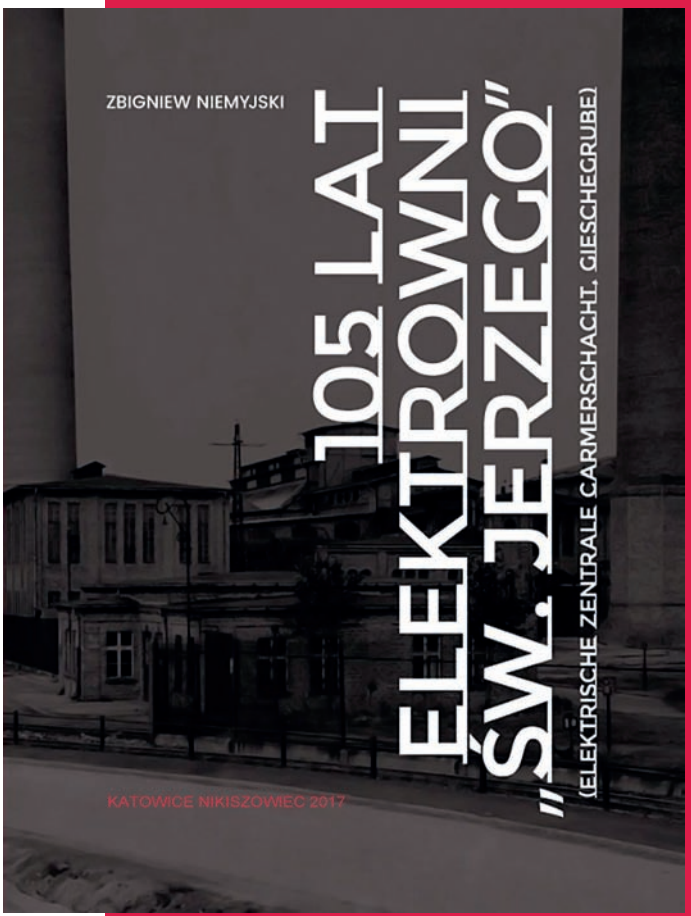

Fot. 1. Okładka książki przedstawiająca Elektrownię w 1927 roku

[1] Niemyjski J.: *105 lat Elektrowni Św. Jerzego*, Katowice-Nikiszowiec 2017, s. 3.

[2] Ibidem s. 4.

[3] Ibidem s. 9.

Zbigniew Niemyjski urodził się w roku 1956 w Gliwicach. Ukończył Policealne Studium Zawodowe przy Zespole Szkół Chemicznych w Chorzowie, uzyskując dyplom technika urządzeń sanitarnych.

Od najmłodszych lat wędruje po górach, oddając się tym samym swojej życiowej pasji. Jako Organizator Turystyki, a później Przodownik Turystyki Górskiej zorganizował i prowadził (od roku 1977) wiele wycieczek po Beskidach, Sudetach, Tatrach i Alpach. Do Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego należy od roku 1970. Od roku 1976 pełnił wiele społecznych funkcji z wyboru w Zarządach Oddziałów PTTK: Uczelnianego w Gliwicach i Górnośląskiego w Katowicach oraz w Zarządzie Koła PTTK przy Kopalni „Wieczorek".

Z branżą związał się w roku 1979 podejmując pracę w Głównym Instytucie Górnictwa. Od roku 1990 pracuje w Elektrociepłowni „Jerzy" KWK „Wieczorek" (obecnie ZEC S.A. Wydział V „Wieczorek"). Jest autorem kilkudziesięciu artykułów poświęconych turystyce, krajoznawstwu, ochronie zabytków i ochronie przyrody. Od roku 1998 ukazują się one w wydawanym w ZEC S.A. informatorze „Niezły Kocioł". Był pomysłodawcą i współorganizatorem wystawy pn. „Wkład firmy Giesche w rozwój górnośląskiej energetyki górniczej na początku XX wieku". Ekspozycję, na rzecz której wypożyczył komplet eksponatów, można było oglądać od stycznia do grudnia 2013 roku w Muzeum Energetyki w Łaziskach Górnych. Pod koniec roku 2014 ukończył pisanie książki pt. „105 lat Elektrowni Św. Jerzego", do napisania której inspiracją było uzyskanie dostępu do wszystkich archiwalnych planów i dokumentów zachowanych w Elektrowni oraz zbliżająca się 20. rocznica utworzenia ZEC S.A.

Biblioteki Śląskiej, Biblioteki Politechniki Śląskiej oraz Muzeum Historii Katowic. W jednym z rozdziałów Autor wspomina znanego pracownika Elektrowni, słynnego malarza prymitywistę Teofila Ociepkę [4]. Malarz pracował w Elektrowni do czasu przejścia na emeryturę w 1948 roku. Cennym uzupełnieniem ułatwiającym korzystanie z książki jest kalendarium wydarzeń, obejmujące lata 1908-2014, bibliografia, oddzielny wykaz źródeł, spis rysunków, planów i schematów oraz skorowidz. Autor zamieszcza też Słownik wyrazów i zwrotów obecnie nieużywanych, a dawniej powszechnie stosowanych, między innymi w pismach urzędowych. Przytoczę dwa przykłady z tego słownika:

- centrala siły – elektrownia,
- gromochron – piorunochron.

Książka wydana została w nakładzie 500 egzemplarzy. Wyrazy uznania dla Autora za ogromny wysiłek jaki włożył w udokumentowanie historii słynnej, choć nieco zapomnianej polskiej elektrowni.

LITERATURA

[1] Niemyjski J.: *105 lat Elektrowni Św. Jerzego*, wyd. Zbigniew Niemyjski, Katowice-Nikiszowiec 2017, s. 191.

[2] *Statystyka Zakładów Elektrycznych w Polsce, 1925-1931*, Warszawa 1932.

[3] Czajkowski A., Gruca K.: *Kalendarium Energetyki na Górnym Śląski i w Zagłębiu Dąbrowskim*, OZW SEP, Katowice 2006.

[4] https://pl.wikipedia.org/wiki/Teofil_Ociepka/, data dostępu: 3 stycznia 2023 roku.